

КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

КАПУЩАК ВАЛЕНТИН ВОЛОДИМИРОВИЧ

УДК 338.242.4:336.71

**КОНКУРЕНТНА ПОЛІТИКА
В БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ**

08.00.03 – економіка
та управління національним господарством

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Запоріжжя – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Класичному приватному університеті, м. Запоріжжя.

Науковий керівник – доктор економічних наук, доцент
ТРОХИМЕЦЬ Олена Іванівна,
Класичний приватний університет, м. Запоріжжя,
професор кафедри національної економіки, маркетингу
та міжнародних економічних відносин.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, доцент
ОЛЕШКО Анна Анатоліївна,
Університет державної фіскальної служби
України, м. Ірпінь,
професор кафедри менеджменту;

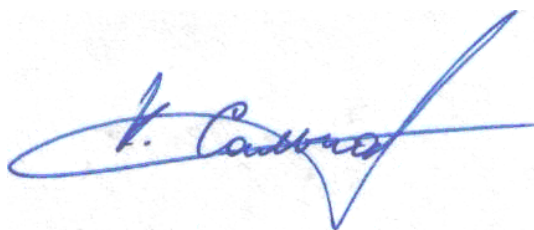
доктор економічних наук, професор
ЯКИМЕНКО-ТЕРЕЩЕНКО Наталія Василівна,
Національний технічний університет
“Харківський політехнічний інститут”, м. Харків,
професор кафедри економічного аналізу та обліку.

Захист дисертації відбудеться “21” грудня 2018 р. о 14⁰⁰ на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 17.127.01 у Класичному приватному університеті за адресою: 69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70б, ауд. 124.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Класичного приватного університету за адресою: 69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70б, ауд. 114.

Автореферат розісланий “20” листопада 2018 р.

В. о. вченого секретаря
спеціалізованої вченої ради

К. С. Салига

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. У ринкових умовах господарювання конкурентна політика є ефективним механізмом державного регулювання розвитку галузей і секторів економіки, впливу на формування внутрішнього ринку. В Україні, як і всіх країнах світу, інструменти конкурентної політики застосовують для створення й захисту конкурентного середовища як основи ринкової економіки.

Банківський сектор економіки відрізняється не лише впливом на розвиток галузей і підприємств, а й певною специфікою діяльності, умовами конкуренції та інструментами конкурентної політики. Незважаючи на те, що конкурентна політика здійснюється на рівні країни, залежність від глобальних регуляторних правил, а також взаємодії на їх основі банківського сектору національної економіки з банківськими системами інших країн є сучасною практикою.

Банківські установи для забезпечення конкурентоспроможності розробляють конкурентні стратегії, застосовують інноваційні підходи в управлінні та реалізують банківські продукти з елементами новизни. Однак, як свідчить практика, це не є гарантом ефективного функціонування в умовах глобалізації та інтеграції. Вищезазначене загострює проблему ефективної конкурентної політики в банківському секторі як таку, що потребує наукового вирішення.

Вагомий внесок у дослідження конкурентної політики в банківському секторі економіки України, регулювання умов функціонування банків, зокрема з іноземним капіталом, зробили такі вчені: О. Барановський, В. Геєць, В. Гриценко, О. Дзюблюк, І. Івасів, Р. Корнилюк, В. Кочетков, Д. Лук'яненко, В. Міщенко, С. Науменкова, А. Олешко, Ю. Пахомов, Р. Пустовіт, А. Рум'янцев, С. Савлук, К. Салига, Т. Смовженко, Б. Степаненко та ін. Теоретичні основи конкурентної політики в банківському секторі викладено в наукових працях Т. Гордіца, М. Єрмолова, Ю. Заруби, Ю. Іванова, Є. Іваніна, О. Лаврик, Г. Лановської, Н. Якименко-Терещенко та ін. Складову глобалізації конкурентної політики в банківському секторі проаналізували такі вчені, як: А. Верніков, Д. Грос, Дж. Дунінг, Є. Жуков, У. Кінг, Е. Комарова, Л. Красавіна, К. Макконел, Л. Мауер, Е. Мисенко, А. Мовсесян, М. Пебро, П. Роуз, Дж. Сінкі, В. Усоскін, Д. Херріс, С. Чебанов, А. Штайнхерр, У. Шарп та ін.

Проте, незважаючи на наукові напрацювання із цієї проблематики, варто зауважити, що конкурентна політика в банківському секторі представлена здебільшого загальноприйнятими положеннями, які не враховують цілком специфіки ринку банківських послуг у сучасних інтеграційних і глобалізаційних умовах його формування та регулювання, особливостей інноваційних підходів за значних ризиків стабільного розвитку, що й зумовлює актуальність теми дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в межах науково-дослідної роботи Класичного приватного університету "Розвиток національної економіки в контексті сучасної економічної теорії" (державний реєстраційний номер 0116U000798). Особистий внесок автора полягає в обґрунтуванні механізмів та заходів реалізації конкурентної політики в банківському секторі національної економіки.

Мета й завдання дослідження. *Метою дослідження є розробка теоретичних положень, методичних підходів та практичних рекомендацій щодо визначення шляхів удосконалення конкурентної політики в банківському секторі національної економіки для підвищення конкурентоспроможності банківських установ з використанням інноваційних підходів.*

Для досягнення зазначеної мети поставлено такі *завдання*:

- розвинути теоретичні засади шляхом уточнення сутності та змісту поняття “конкурентна політика в банківському секторі”;
- систематизувати показники рейтингової оцінки конкурентоспроможності банківських установ національної економіки;
- визначити взаємозв’язок умов функціонування та трансформації банківського сектору національної економіки за сучасної конкурентної політики;
- удосконалити методичний підхід до визначення інноваційно спроможної групи банків шляхом проведення кластерного аналізу;
- розробити факторну модель впливу валютного та інфляційного таргетування як інструментів монетарної політики національної економіки;
- розвинути концептуальну модель управління конкурентним потенціалом банківського сектору національної економіки;
- удосконалити механізм хеджування валютних ризиків у форматі конкурентної банківської стратегії.

Об’єкт дослідження – процес реалізації конкурентної політики в банківському секторі національної економіки.

Предмет дослідження – теоретичні, методичні та практичні підходи до вдосконалення конкурентної політики в банківському секторі національної економіки.

Методи дослідження. Дисертаційна робота ґрунтується на фундаментальних положеннях сучасної економічної теорії, макроекономіки, викладених у працях зарубіжних і українських учених у галузі банківського сектору національної економіки. Для досягнення поставленої мети дослідження використано такі методи та підходи: *метод сходження від абстрактного до конкретного, системний і структурно-діяльнісний підходи* – для формування моделей, що являють собою алгоритми дій з покращення стану банківського сектору (підрозділи 1.1, 1.2); для обґрунтування запровадження інноваційних продуктів у банківський сектор (підрозділ 3.1); *системний підхід* – для формалізації схеми оцінювання банківських установ у межах рейтингу CAMELSO (підрозділ 1.3); *статистичний, системний і структурно-діяльнісний підходи* – для надання характеристики сучасного стану банківського сектору (підрозділ 2.1); *кластерний аналіз* – для поділу банків на групи з метою виявлення найбільш ефективних і з високим рівнем інноваційно спроможних груп банків (підрозділ 2.2); *статистичний аналіз, системний і структурно-діяльнісний підходи* – для визначення впливу валютного та інфляційного таргетування (підрозділ 2.3); *когнітивне моделювання* – для виявлення ступеня впливу факторів на банківський сектор національної економіки України

(підрозділ 3.2); *методи, абстрагування, аналізу й синтезу, індукції та дедукції, моделювання* – для розробки конкурентної стратегії банківського сектору (підрозділ 3.3).

Інформаційною базою дослідження є публікації вітчизняних і зарубіжних учених щодо формування конкурентної політики банківського сектору національної економіки, фінансова та економічна звітність банківських установ, аналітичні дані рейтингових і консалтингових агентств з міжнародним визнанням, нормативно-правові акти України, статистичні дані Державної служби статистики України, звітні дані Національного банку України й Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в поглибленні теоретичних і науково-методичних положень щодо вдосконалення підходів до конкурентної політики банківського сектору національної економіки. Основні положення, які відображають наукову новизну дослідження та виносяться на захист, такі:

удосконалено:

– модель формування конкурентоспроможності банків, у якій, на відміну від інших, систематизовано елементи, що свідчать про її наявність, та конкретизовано фактори впливу (державний регулятор, фінансовий ринок, економічний стан), характерні ознаки конкуренції (інноваційна, диференційована, поляризована, динамічна, глобальна, інформатизована), заснованої на якості послуг, яка може бути використана для розробки банківської стратегії;

– підхід до рейтингової оцінки конкурентоспроможності банківських установ шляхом систематизації показників, які, на відміну від існуючих, включають такі: фінансовий результат, рівень ризику кредитно-інвестиційного портфеля, рівень прийняття рішень щодо адаптації банківської стратегії, рівень діджиталізації банківських засобів функціонування, рівень використання електронного обслуговування, рівень, що відображає частку користування безготівковими розрахунками та використання популярних платіжних систем, рівень капіталу, рівень лояльності серед населення;

– підхід до визначення взаємозв'язку умов функціонування та трансформації банківського сектору національної економіки за сучасної конкурентної політики, основними з яких є акумуляція активів, консолідація й поглинання менш фінансово стійких банків, що може призвести до олігополізації, уникнення якої можливе, перш за все, завдяки політиці гнучкого управління Національним банком ліквідністю банківських установ;

– методичний підхід до визначення відсоткової частки фінансових показників банків першої групи у фінансових результатах банківського сектору для виокремлення як найбільш ефективної та інноваційно спроможної групи банків, запровадження інновацій у яких відбувається за певним механізмом, шляхом проведення кластерного аналізу з поділом банків на два кластери;

– механізм хеджування валютних ризиків у форматі гнучкої цінової політики в конкурентній банківській стратегії, що надасть змогу знизити вплив коливань іноземної валюти на стабільне функціонування банківського сектору національної економіки;

набуло подальшого розвитку:

– концептуальна модель управління потенціалом банківського сектору національної економіки, де основним фактором ціноутворення в банківському секторі в інтелектуальну епоху виступають інформаційні технології та персонал;

– дефініція “конкурентна політика в банківському секторі” як характеристика видів і умов конкуренції за сукупністю складових (інноваційна, диференційована), за яких, з урахуванням факторів впливу, зростає ефективність діяльності в банківському секторі через реалізацію заходів щодо якості банківських послуг і продуктів та їх цінового діапазону, економічності при використанні ресурсів, запровадження інноваційних технологій відповідно до сучасних запитів суспільства.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що теоретичні положення дисертаційної роботи доведено до рівня конкретних методик і рекомендацій щодо вдосконалення механізмів конкурентної політики банківського сектору національної економіки.

Наукові результати, що мають практичний характер, знайшли своє застосування в діяльності: органів місцевого самоврядування в частині розробки та імплементації моделі формування конкурентоспроможності банків (довідка № 3217 від 22.11.2017); Полтавської обласної асоціації органів місцевого самоврядування в частині окреслення підходу до визначення умов функціонування банківського сектору національної економіки за сучасної конкурентної політики та його трансформаційних процесів (довідка № 1276 від 05.12.2017); Департаменту економічного розвитку Запорізької міської ради при розробці концептуальної моделі управління потенціалом банківського сектору (довідка № 56-87/17 від 08.04.2017); ПАТ АКБ “Індустріалбанк” – при запровадженні механізму хеджування валютних ризиків у форматі гнучкої цінової політики в конкурентній банківській стратегії (довідка № 2315-17 від 04.12.2017); Запорізької обласної організації Товариства “Знання” України – при проведенні лекційних занять для представників органів місцевого самоврядування з розкриття сутності поняття “конкурентна політика в банківському секторі” (довідка № 67-16 від 14.12.2016).

Окремі результати дослідження використовують у навчальному процесі Класичного приватного університету при викладанні дисциплін: “Національна економіка”, “Макроекономіка”, “Банківська система”, “Банківські операції” (довідка № 12-17 від 07.04.2017).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є одноосібно виконаною працею, в якій викладено авторський підхід щодо конкурентної політики в банківському секторі національної економіки. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у роботі використано лише ті результати, які одержані автором самостійно.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дослідження доповідалися й обговорювалися на міжнародних науково-практичних конференціях, зокрема: “Сучасні проблеми модернізації та структурних трансформацій економіки України і регіонів” (м. Запоріжжя, 2015 р.); “Dezvoltarea sistemelor sociale și economice într-un mediu competitiv la nivel global” (Chișinău, Moldova, 2016 р.); “Актуальні проблеми зовнішньоекономічної та інноваційної

діяльності в умовах інтеграційних та глобалізаційних процесів” (м. Маріуполь, 2016 р.); “Формування ефективних механізмів державного управління та менеджменту в умовах економіки: теорія і практика” (м. Запоріжжя, 2016 р.); “Теоретична та практична концептуалізація розвитку фінансово-кредитних механізмів в умовах нової соціально-економічної реальності” (м. Ірпінь, 2016 р.); “Менеджмент ХХІ століття: глобалізаційні виклики” (м. Полтава, 2017 р.); “Наука и образование в современном мире” (м. Караганди, Казахстан, 2017 р.); “Економічний розвиток держави та її соціальна стабільність” (м. Полтава, 2017 р.).

Публікації. Основні результати та положення дослідження викладено в 16 наукових працях, з яких: 8 – статті в наукових фахових виданнях (із них 3 входять до міжнародних наукометричних баз даних), 8 – матеріали конференцій. Загальний обсяг публікацій – 5,04 д. а., з яких 4,84 д. а. належить особисто здобувачу.

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел з 229 найменувань (до першого розділу – 79; до другого – 100; до третього – 50) і додатків, що викладені на 84 сторінках. Загальний обсяг роботи – 283 сторінки, з них основний текст – 161 сторінка. Дисертація містить 9 таблиць та 35 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми; вказано зв’язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, об’єкт, предмет, методи дослідження; викладено наукову новизну й практичне значення одержаних результатів; подано відомості про особистий внесок, апробацію, публікації.

У *першому розділі* – **“Теоретико-методичні основи конкурентної політики в банківському секторі національної економіки”** – визначено сутність поняття “конкурентна політика в банківському секторі”, вплив глобалізації на конкурентоспроможність банківського сектору, методичний підхід до її рейтингової оцінки.

У результаті опрацювання наукової літератури та вивчення поглядів учених-економістів набув розвитку понятійно-категоріальний апарат. На основі систематизації дефініцій запропоновано авторське визначення конкурентної політики в банківському секторі як такої, що відображає характеристику видів і умов конкуренції за сукупністю складових (інноваційна, диференційована), за яких, з урахуванням факторів впливу, зростає ефективність діяльності в банківському секторі через реалізацію заходів щодо якості банківських послуг і продуктів та їх цінового діапазону, економічності при використанні ресурсів, запровадження інноваційних технологій відповідно до сучасних запитів суспільства.

Удосконалено модель формування конкурентоспроможності банківського сектору в національній економіці (рис. 1).

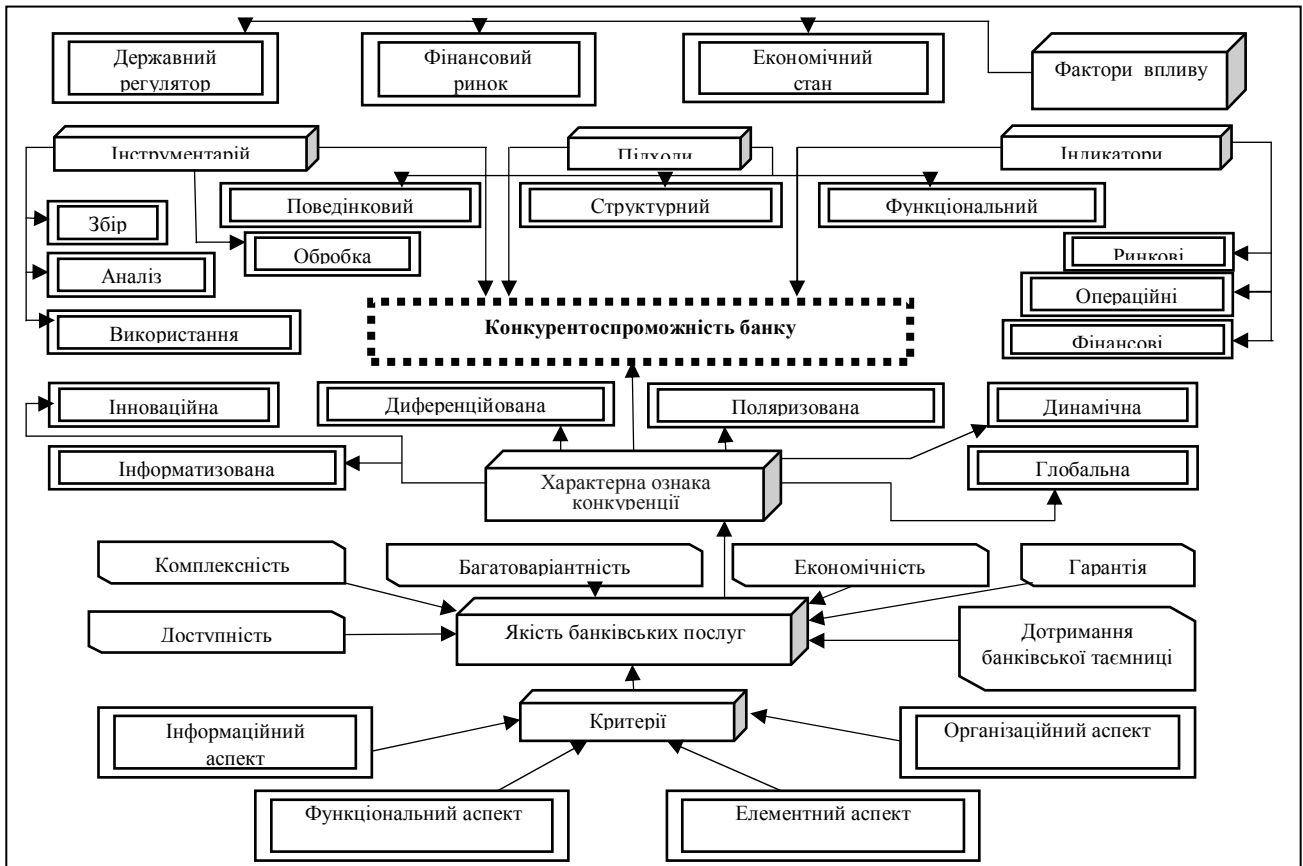

Рис. 1. Модель формування конкурентоспроможності банків за умов конкуренції, заснованої на якості послуг (удосконалено автором)

Конкурентоспроможність у банківському секторі значно залежить від впливу макроекономічних та мікроекономічних показників. Виділено такі чинники, як:

1) структурні дисбаланси економіки України: зменшення показників національної економіки, інфляційні процеси, що впливають на зменшення активності населення в економічних відносинах, зміна правил кредитування фізичних та юридичних осіб, орієнтація підприємств країни на сировинне виробництво, залежність від високотехнологічного імпорту й висока частка сировинного експорту;

2) чинники макросередовища функціонування банків: динаміка виробництва великих і середніх підприємств, соціальне забезпечення кожного громадянина, динамічне зростання безробіття у зв'язку з низьким попитом підприємств на кадри;

3) чинники мікросередовища функціонування банків: швидкість упровадження в банківському секторі нових продуктів та послуг для населення країни, формування цінової політики, упровадження короткострокових і довгострокових методів з активного залучення коштів населення.

На основі систематизації й опрацювання методики рейтингу банківської системи CAMELSO доповнено методичний підхід до оцінювання банківських установ у межах рейтингу CAMELSO (рис. 2), зокрема виділено такі показники: 1) фінансовий результат; 2) рівень ризику кредитно-інвестиційного портфеля; 3) рівень прийняття рішень (менеджмент) щодо адаптації банківської стратегії; 4) рівень діджиталізації банківських засобів функціонування; 5) рівень використання електронного обслуговування; 6) рівень капіталу; 7) операційний ризик; 8) рівень лояльності серед населення.

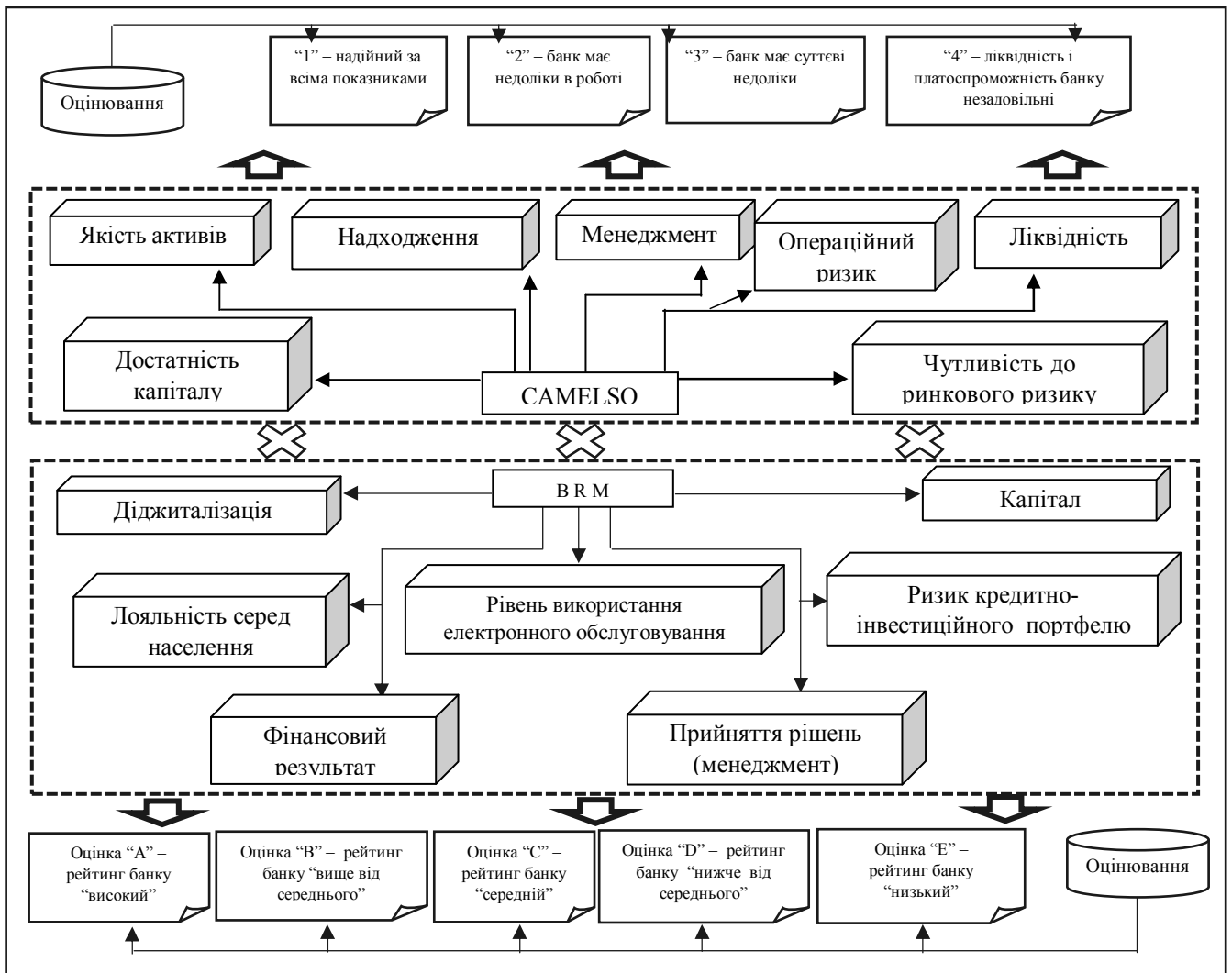

Рис. 2. Методичний підхід до оцінювання банківських установ у межах рейтингу CAMELSO (доповнено автором)

У другому розділі – “Сучасна конкурентна політика в банківському секторі та її вплив на економіку України” – визначено умови функціонування й трансформації банківського сектору національної економіки з урахуванням державного регулювання; розвинуто методичний підхід до проведення кластерного аналізу з визначенням інноваційної групи банків; встановлено у факторній моделі вплив монетарної політики на банківський сектор.

На підставі опрацювання статистичних даних, які характеризують загальний стан банківського сектору національної економіки, наведено порівняльну характеристику банків за групами (I–IV) та за показниками: банки, що сконцентрували більше ніж 1% ліквідності системи; банки, що сконцентрували більше ніж 1% кредитів юридичним особам; банки, що сконцентрували більше ніж 1% кредитів фізичним особам. Проведено комплексний аналіз банківського сектору й виявлено помірне зменшення кількості банківських установ та загальний стан функціонування банківського сектору.

Підкреслено зміни в ліквідній частині активів у банківському секторі економіки України, що суттєво вплинули на подальшу діяльність банківських установ.

Досліджено динаміку зміни кількості банків України впродовж 01.01.2007–01.01.2016 та розподіл активів банківської системи по групах згідно з класифікацією НБУ у період 01.01.2010–01.10.2015 (табл. 1).

Таблиця 1

**Результати множинного кореляційно-регресійного аналізу
I–III груп банків (2010–2015 рр.)**

Рік	Група	Коефіцієнт кореляції	R ²	F	T	Рівняння регресії
2010	I	0,84	0,70	3,03	-2,1	$y = -1314786,38 + 0,609x_1 + 0,0344x_2 +$ $+ -0,482x_3 + 13,134x_4 + -0,316x_5 + 5,818x_6 +$ $+ -0,104x_7$
	II	0,805	0,648	2,632	0,080	$y = 227000,41 + 0,199x_1 + 120,512x_2 +$ $+ -0,063x_3 + -0,199x_4 + 7,552x_5 + -0,78x_6 + 0,058x_7$
	III	0,853	0,728	4,589	0,010	$y = -340,154 + 0,02x_1 + 16,111x_2 + 0,019x_3 +$ $+ 0,008x_4 + 0,258x_5 + -0,187x_6 + -0,532x_7$
2011	I	0,788	0,621	1,875	0,199	$y = -462842,903 + -0,218x_1 + -0,013x_2 +$ $+ 0,043x_3 + 0,199x_4 + 6,439x_5 + -0,444x_6 + 0,03x_7$
	II	0,832	0,692	3,846	0,02	$y = -250907,456 + 0,104x_1 + 16,094x_2 + 0,017x_3 +$ $+ -0,076x_4 + 3,423x_5 + -0,321x_6 + 0,216x_7$
	III	0,543	0,295	0,718	0,659	$y = 351712,384 + -0,164x_1 + 9,662x_2 + -0,104x_3 +$ $+ -0,221x_4 + -2,67x_5 + -0,325x_6 + -0,284x_7$
2012	I	0,558	0,312	0,517	0,8	$y = -218556,221 + 0,014x_1 + -0,023x_2 + 0,023x_3 +$ $+ -0,059x_4 + -1,425x_5 + 0,257x_6 + -0,105x_7$
	II	0,575	0,330	0,705	0,67	$y = -178578,323 + 0,12x_1 + 0,44x_2 + 0,014x_3 +$ $+ 0,090x_4 + -0,134x_5 + -0,462x_6 + -0,249x_7$
	III	0,846	0,716	4,693	0,008	$y = -5015,494 + 0,143x_1 + -0,425x_2 + 0,005x_3 +$ $+ -0,01x_4 + 11,533x_5 + -0,724x_6 + -0,245x_7$
2013	I	0,578	0,334	0,429	0,854	$y = 157896,481 + 0,123x_1 + -0,165x_2 + -0,008x_3 +$ $+ -0,071x_4 + -4,062x_5 + 0,998x_6 + -0,368x_7$
	II	0,458	0,210	0,418	0,872	$y = -672959,463 + 0,155x_1 + 1,839x_2 + 0,036x_3 +$ $+ 0,166x_4 + -1,139x_5 + -1,397x_6 + 0,323x_7$
	III	0,806	0,650	3,982	0,012	$y = -247670,161 + 0,171x_1 + 4,873x_2 + 0,049x_3 +$ $+ -0,029x_4 + -0,982x_5 + 0,345x_6 + -0,047x_7$
2014	I	0,963	0,928	11,087	0,005	$y = -2068829,360 + 0,116x_1 + -0,153x_2 +$ $+ 0,064x_3 + -0,146x_4 + -9,243x_5 + -1,272x_6 + 0,132x_7$
	II	0,968	0,936	16,835	0,0003	$y = -121262,229 + 0,056x_1 + -0,263x_2 + 0,007x_3 +$ $+ 0,021x_4 + 1,104x_5 + -1,244x_6 + 0,269x_7$
	III	0,664	0,441	1,464	0,262	$y = -552555,562 + 0,297x_1 + 2,153x_2 + 0,105x_3 +$ $+ 0,101x_4 + 1,638x_5 + 0,049x_6 + -0,324x_7$
2015	I	0,627	0,394	0,372	0,88	$y = -5020994,804 + 0,355x_1 + -1,675x_2 +$ $+ 0,021x_3 + 0,754x_4 + 10,571x_5 + 0,893x_6 +$ $+ -2,038x_7$
	II	0,932	0,869	4,756	0,052	$y = -381368,593 + 0,255x_1 + -0,685x_2 + 0,051x_3 +$ $+ -0,026x_4 + -3,078x_5 + 0,537x_6 + -1,376x_7$
	III	0,886	0,785	7,274	0,0008	$y = -5460,615 + 0,197x_1 + 0,895x_2 + -0,035x_3 +$ $+ -0,784x_4 + -25,216x_5 + -0,370x_6 + 0,043x_7$

Результати кореляційно-регресійного аналізу першої групи банків за 2010–2015 рр. свідчать про наявність кризових ситуацій у банках з найбільшою капіталізацією в Україні за такими змінними, як: грошові кошти та їх еквіваленти – x_1 ; інші фінансові

активи, що обліковуються за справедливою вартістю з визначенням результату переоцінки у фінансових результатах, – x_2 ; кредити та заборгованість клієнтів – x_3 ; цінні папери в портфелі банку на продаж – x_4 ; резерви під знецінення цінних паперів у портфелі банку на продаж – x_5 ; цінні папери в портфелі банку до погашення – x_6 ; основні засоби та нематеріальні активи – x_7 . Важливу роль відіграли також державна політика й економічне становище в країні. Результати кореляційно-регресійного аналізу третьої групи банків за 2010–2015 рр. свідчать, що наявна залежність від обраних факторів є незмінною й вони відіграють основну роль у розвитку банків третьої групи.

Статистичні дані для проведення кореляційно-регресійного аналізу іноземних банків та банків другої групи обрано, враховуючи те, що вони є найбільш ліберальними до політики НБУ в розробці політики конкурентоспроможності, а саме під кутом впливу вищезазначених змінних.

З 2016 р. НБУ впроваджував успішну стратегію трансформації банківського сектору, кінцевим результатом якої стало очищення банківського сектору від неплатоспроможних банків. Наступним етапом розвитку банківського сектора стане відновлення умов кредитування, а саме: капіталізація фінансових установ; прозорість відносин у банківському секторі “акціонер-менеджмент-клієнт”; захист прав позичальників, кредиторів та інвесторів. НБУ визначив, що частка загальних активів другої та третьої двадцятки банків становить 9,5% банківської системи. Варто підкреслити, що банки неадекватно відображають якість кредитного портфеля та визнають кредитні ризики. Друга двадцятка банків повинна забезпечити достатність регулятивного капіталу у 0% на 01.01.2017 та 5% на 01.04.2017, третя – 0% на 01.04.2017 та 5% на 01.07.2017.

Розглянуто трансформаційні процеси банківського сектору. Досліджено такі підходи, як рекапіталізація та реструктуризація. Зміна відносин між позичальником та банком є одним з головних питань у реструктуризації та рефакторингу банківської діяльності загалом. Окреслено процеси глобалізації банківського сектору як суттєвий фактор, що ділить банківські установи за категоріями. Проведено аналіз елементів продуктивності банківських фінансових установ та розглянуто методику класифікації банків за різними соціальними економічними й політичними факторами.

Проведено кластерний аналіз, у результаті чого сформовано кластери за 2009–2016 рр. першої групи банків за рівнем ефективності та інновацій, спираючись на фінансові результати банківського сектору, надані Національним банком України (рис. 3–4). Встановлено, що найбільш успішними є інноваційні банки, що постійно вдосконалюють ведення операцій, спираючись на міжнародний досвід та потреби суспільства.

Більша частина банків – це банки з міжнародним капіталом та, відповідно, з міжнародним досвідом. Спираючись на фінансові результати, можемо сказати, що інновації в банківському секторі національної економіки – це, насамперед, показники доходу від усіх видів діяльності банківських установ. Тому, формулюючи основні пріоритети банківського сектору національної економіки України, наголошено, що рівень інновацій не досягнув своєї межі.

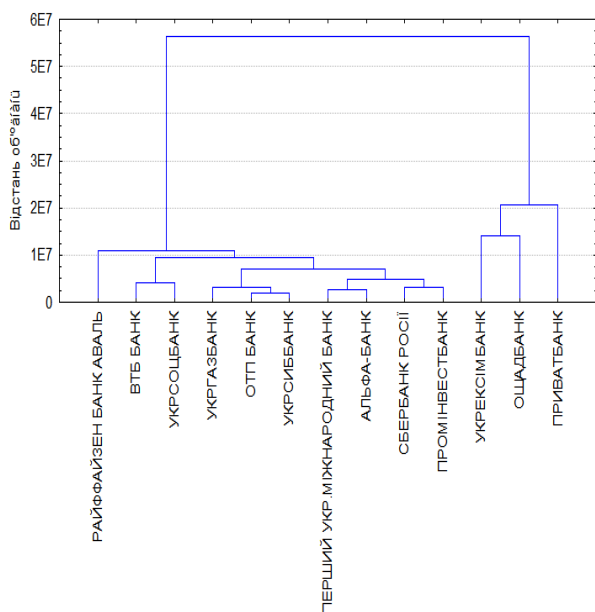

Рис. 3. Кластерний аналіз фінансових результатів першої групи банків за 2015 р.

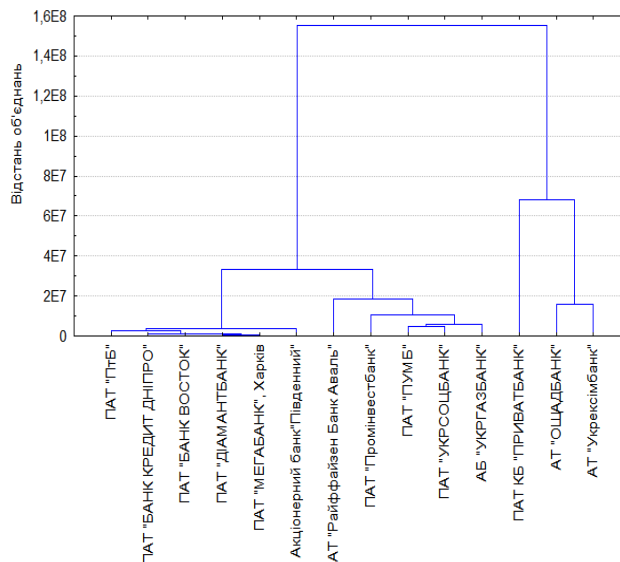

Рис. 4. Кластерний аналіз фінансових результатів першої групи банків за 2016 р.

Визначено основні напрями інноваційної складової в банківському секторі національної економіки України. Зазначено, що банківські інновації є відображенням розвитку надання банківських послуг. Інформаційні технології в банківському секторі повинні ґрунтуватися на технологічній перебудові роботи в таких напрямках, як head-, front- і back-офісів банку, що визначає чітку диференціацію повноважень та функцій. Проаналізовано основні напрями валютно-курсової політики НБУ банківського сектору. Проведено детальний аналіз основних механізмів впливу НБУ на валютну стабільність банківського сектору національної економіки. Досліджено як зовнішні, так і внутрішні фактори впливу на валютні коливання національної валюти в банківському секторі. Визначено основні інфляційні риси нової монетарної політики НБУ, такі як: інфляційне таргетування, його позитивні та негативні ефекти для національної валюти в кризових умовах в банківському секторі України.

На основі дорожньої карти НБУ, Закону України "Про Національний банк України", Інфляційного звіту НБУ проаналізовано вплив усіх фінансових інструментів на банківську конкурентоспроможність залежно від політики інфляційного таргетування (рис. 5).

Регулятивні підходи НБУ мають бути достатньо дієвими, передбачати використання як ринкових, так і адміністративних інструментів впливу на валютно-курсовий обмін у банківському секторі. Держава з нестабільним валютно-курсним ринком банківського сектору мультиплікує ефект відтоку іноземного капіталу. Тому валютно-курсова політика інфляційного таргетування має реалізуватися в комплексі з монетарними методами контролю за валютно-курсним обміном на міжбанку.

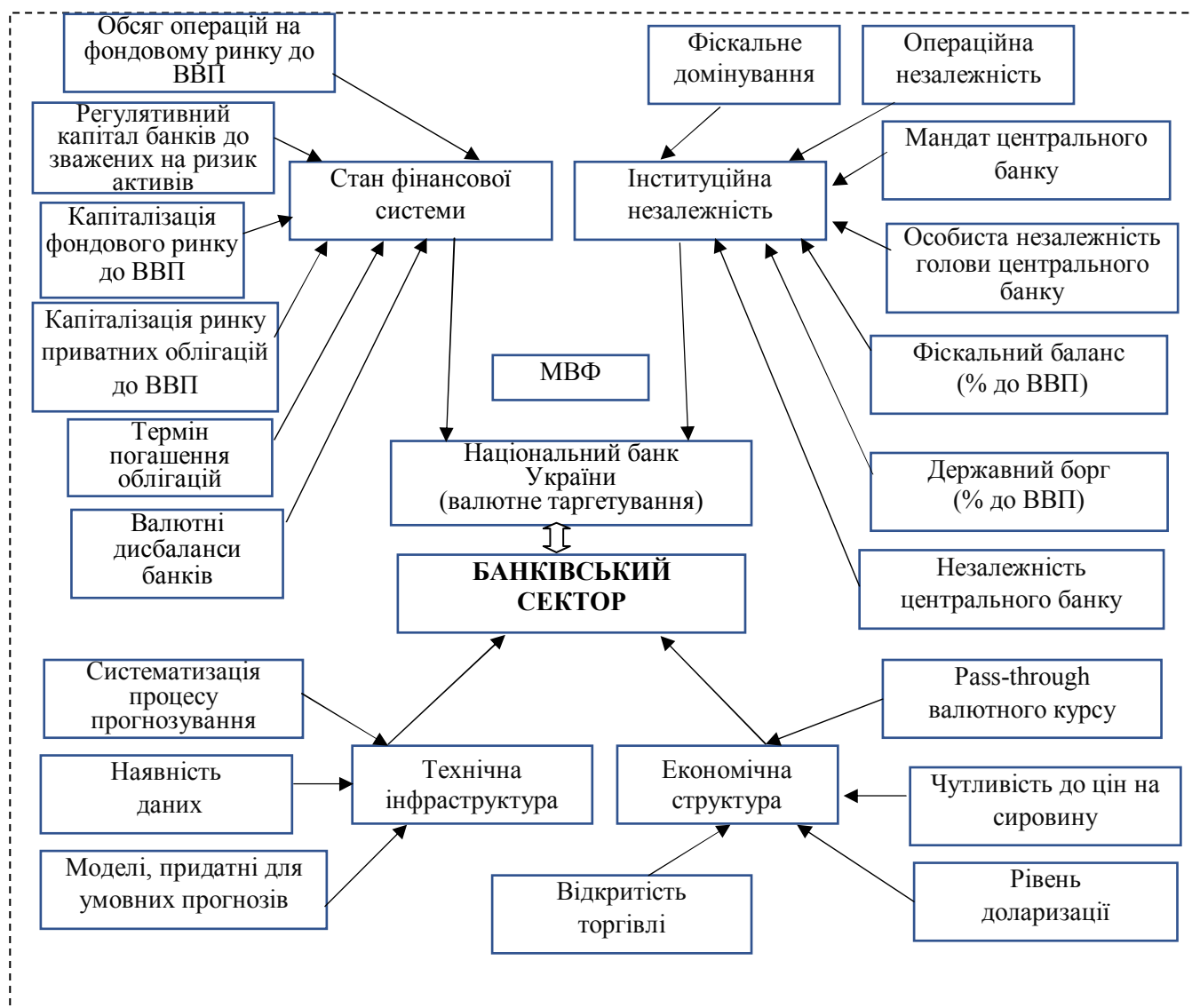

Рис. 5. Факторна модель впливу валютного таргетування як інструменту монетарної політики НБУ на банківський сектор (удосконалено автором)

У третьому розділі – **“Науково-практичні рекомендації щодо вдосконалення управління конкурентоспроможністю банківського сектору”** – досліджено розробку та впровадження інноваційних послуг у банківський сектор; особливу увагу приділено реалізації інноваційної політики банківської установи. Результативність упровадження інноваційних технологій у банківську діяльність має своє відображення в конкурентних перевагах у межах національної економіки, що позначається на якості формування й пропозиції банківських продуктів та послуг, а також організаційно-управлінських механізмах у банківській установі.

Розглянуто функціональну складову антикризового управління в банках. Підкреслено основні причини виникнення кризових явищ у банківському секторі національної економіки та визначено основні заходи, що нівелюють кризові явища в економіці. Виявлено ключові моменти функціонування антикризового управління в банківському секторі національної економіки України. Проаналізовано основні моменти концепції контролінгу в контексті концептуальної моделі

конкурентоспроможності банківського сектору на тлі кризових явищ національної економіки України. Виокремлено кредитні ризики в банківській діяльності як частину кризових явищ у банківському секторі національної економіки України. Сформовано концептуальну модель підвищення конкурентного потенціалу банківського сектору національної економіки України (рис. 6).

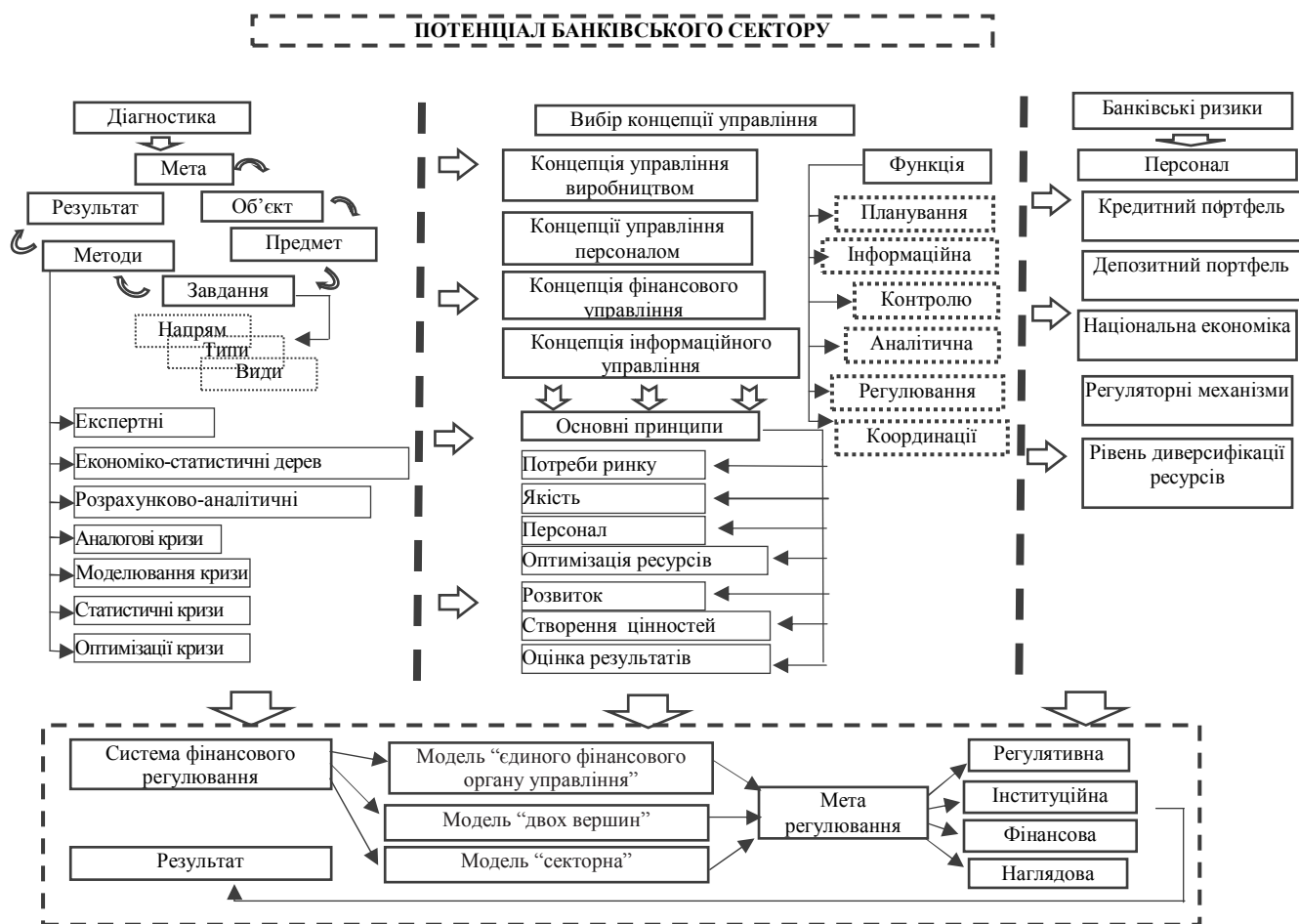

Рис. 6. Концептуальна модель підвищення конкурентного потенціалу банківського сектору

Запропоновано лімітування в банківському секторі як один з компонентів концептуальної моделі його конкурентоспроможності. Досліджено характерні риси подальшого розвитку банківського сектору національної економіки. Обґрунтовано економічні константи стратегічного розвитку банківського сектору. Розроблено рекомендації щодо основних напрямів оптимізації банківської стабільності. Враховуючи різноманітність ризиків у банківській діяльності, встановлено, що повинна формуватися своя унікальна система управління банківським сектором національної економіки, тому що кожна держава світу має свої специфічні потреби та можливості їх реалізації. В умовах кризи регуляторна політика та її форми реалізації повинні мати риси швидкої адаптації й водночас дотримуватися меж, за які не можна виходити, як економічно, так і законодавчо. Сформовано блок факторів, що створюють кредитно-інвестиційний потенціал банківського сектору національної економіки (табл. 2).

Блок факторів, що формують кредитно-інвестиційний потенціал банківського сектору національної економіки України

Цільовий фактор	V1 – кредитно-інвестиційний потенціал банківського сектору
Фактор-індикатор	V2 – кредитна заборгованість V3 – активи банків V6 – асортимент банківських послуг V7 – розгалуженість філій банків V10 – кваліфікованість персоналу V11 – інформаційні технології в банківській сфері V12 – рівень активності банків на фондовій біржі
Керуючий фактор	V4 – економічна та політична криза V5 – інфляція V8 – відкритість економіки V9 – регуляторний тиск

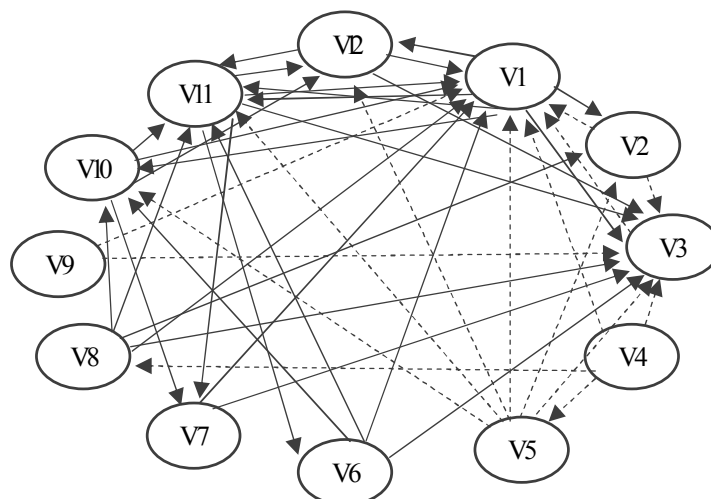

Рис. 7. Когнітивна модель кредитно-інвестиційного потенціалу банківського сектору національної економіки

За результатами імпульсного моделювання виокремлено основні напрями змін факторів щодо банківського сектору національної економіки України. Встановлено циклічні процеси розвитку банківського сектору економіки та диференційовано їх за рівнем значущості. У кризових умовах стратегічним завданням банківського сектору національної економіки постає страхування валютних ризиків. Удосконалений механізм хеджування полягає в стабілізації грошових потоків, досягненні гнучкої цінової політики та надає змогу стримувати ціни в межах вузького цінового коридору, де основною метою хеджування є зниження потенційних витрат у процесі діяльності банківської установи (рис. 8).

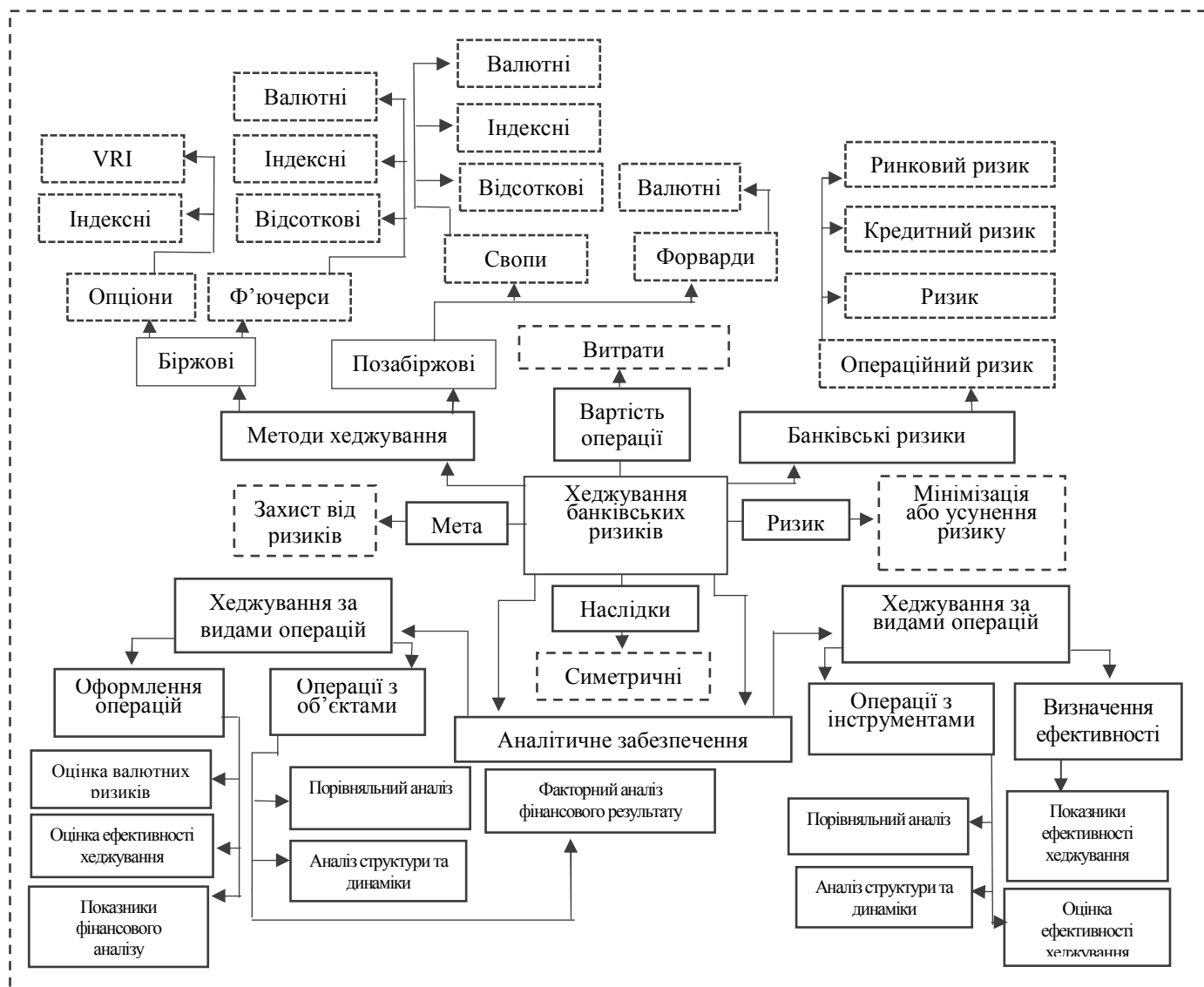

Рис. 8. Механізм хеджування в банківському секторі національної економіки

Хеджування потрібно віднести до діяльності з проведення операцій з фінансовими деривативами. У більшості випадків воно передбачає неповну ліквідацію ризику, його застосовують для оптимального співвідношення між перевагами хеджування та його вартістю. Подальший розвиток банківського сектору повинен спиратися на стратегічне бачення основних компонентів, що створюють, впливають та контролюють усі банківські процеси. Тому доповнено стратегію розвитку банківського сектору, що повинна мати на меті перезавантаження й оновлення банківського сектору, для того щоб інтегруватися в європейське середовище, мати гідне становище банківського сектору та конкурувати з іншими банківськими секторами національних економік (рис. 9).

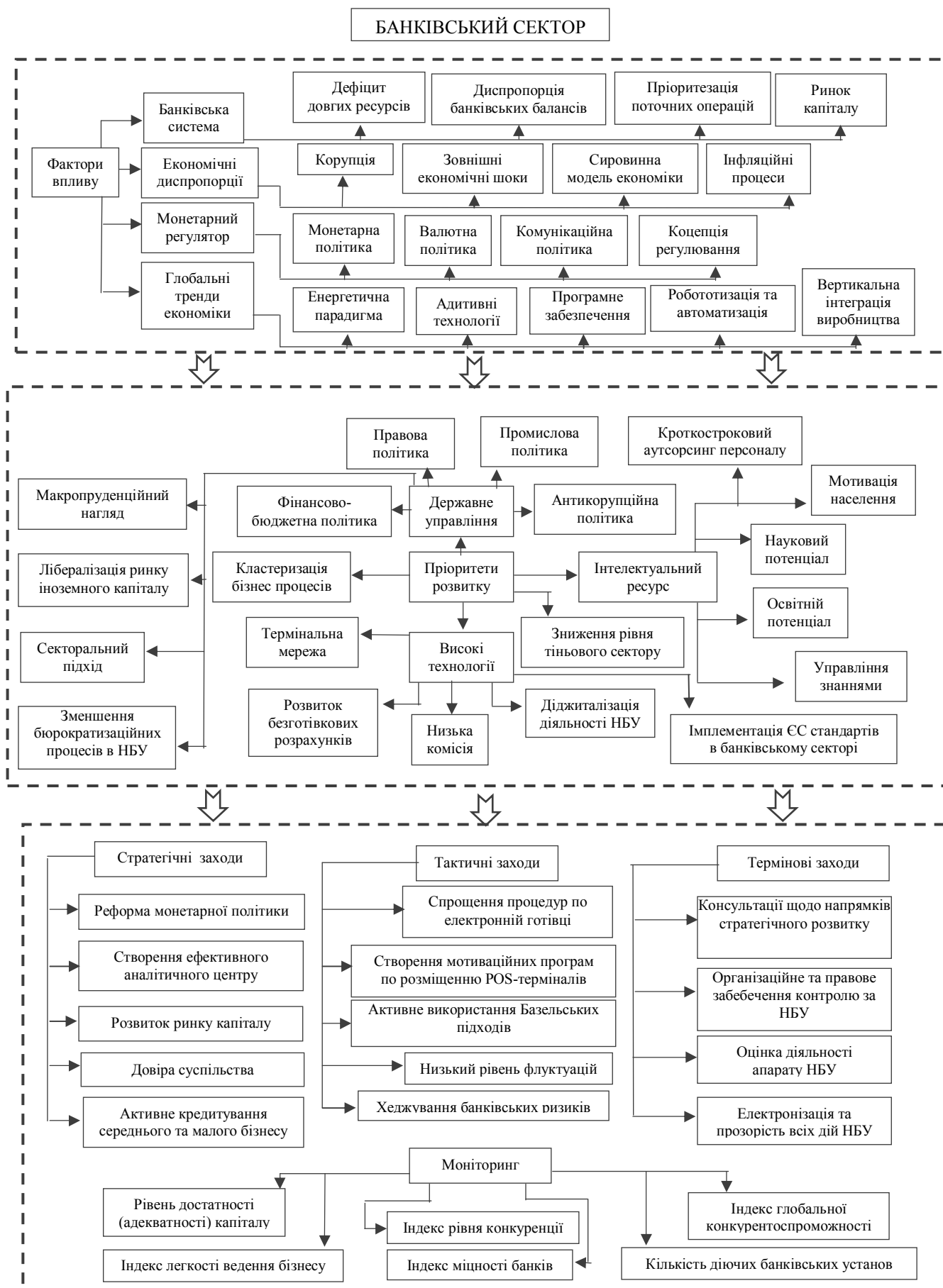

Рис. 9. Стратегія розвитку банківського сектору національної економіки України

ВИСНОВКИ

Одержані результати дослідження надали змогу досягти поставленої мети й сформулювати такі основні висновки.

1. Розвинуто понятійний апарат шляхом уточнення сутності поняття “конкурентна політика в банківському секторі” як такого, що відображає характеристику видів і умов конкуренції за сукупністю її складових. Окреслено системні елементи сталого розвитку банківського сектору національної економіки, ендогенні й екзогенні чинники економічного середовища країни.

2. Доповнено систему оцінювання банків за наявності таких компонентів: 1) фінансовий результат; 2) рівень ризику кредитно-інвестиційного портфеля; 3) рівень управління, зокрема гнучкість банківської стратегії; 4) рівень діджиталізації банківських засобів; 5) рівень використання електронного обслуговування; 6) рівень капіталу; 7) операційний ризик; 8) рівень лояльності серед населення.

3. Визначено складові економічного процесу в банківському секторі з метою акумуляції активів та консолідації банківського сектору. Відзначено особливості фінансово нестійких банківських установ і їх неспроможності сформулювати конкурентну політику банківського сектору національної економіки. Важливими етапами стабілізації економічних відносин у банківському секторі є створення аналітичного центру на базі Національного банку України, управління ліквідністю банківських установ, консолідація правових та економічних можливостей банківських установ, аудит бенефіціарної належності банків, державний контроль за недопущенням олігополізації банківського сектору.

4. У ході дослідження банківського сектору національної економіки вдосконалено методичний підхід до проведення кластерного аналізу, за допомогою якого сформовано процентну частку фінансових показників першої групи банків у фінансових результатах банківського сектору національної економіки України упродовж 2009–2016 рр. як найбільш стійких та інноваційних. Під час кластерного аналізу використано фінансові результати першої групи банків за 2011–2016 рр. (2016 р. – крім першої групи, враховано результати першої трійки банків згідно з новою класифікацією НБУ) як найбільш ефективної та інноваційної, на підставі чого сформовано два кластери.

5. У процесі аналізу дорожньої карти Національного банку України, Закону України “Про Національний банк України”, Інфляційного звіту НБУ і Програми співробітництва з Міжнародним валютним фондом сформовано факторну модель впливу монетарної політики Національного банку України на банківський сектор, де відображено сутність стабілізаційних заходів НБУ в монетарній політиці, особливо інтервенції як одного з дієвих засобів інфляційного таргетування при різких валютних коливаннях.

6. Розроблено модель управління конкурентоспроможністю банківського сектору економіки, яка розкриває сутність впливу інтелектуальної епохи на підвищення ціни інтелектуальних та інформаційних активів банку й запровадження нових форм підвищення класифікація персоналу з метою автоматизації банківських процесів і залучення додаткових джерел фінансування.

7. Визначено складові механізми хеджування валютних ризиків у банківському секторі як одного з компонентів конкурентної політики в ньому. Завдяки використанню механізмів хеджування можна уникнути різких валютних коливань іноземної валюти для стабільної роботи банківського сектору України. Наголошено на тому, що хеджування виступає як інструмент страхування валютного курсу в банківському секторі України.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях України

1. Капушак В. В. Теоретичні засади конкурентоспроможності банківського сектору національної економіки України. *Причорноморські економічні студії*. 2016. Вип. 3. С. 145–149. (0,46 д. а.)
2. Капушак В. В. Механізм імплементації інновацій в банківський сектор національної економіки України. *Вісник ХНАУ ім. В. В. Докучаєва. Серія “Економічні науки”*. 2017. № 3. С. 310–321. (0,53 д. а.)
3. Капушак В. В. Сучасний стан функціонування банківського сектору України. *Причорноморські економічні студії*. 2017. Вип. 13. Ч. 1. С. 219–225 (0,53 д. а.)
4. Капушак В. В. Вплив фінансових інструментів на стратегію розвитку банківського сектору національної економіки України. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. 2017. Вип. 24. Ч. 1. С. 188–192. (0,53 д. а.)

Статті в наукових фахових виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз

5. Капушак В. В. Вплив валютно-курсової політики інфляційного таргетування на конкурентоспроможність банківського сектору економіки України. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності* : зб. наук. пр. Маріуполь : ДВНЗ “ПДТУ”, 2016. Вип. 1 (13). Т. 1. С. 104–111. (Включено до міжнародної наукометричної бази *Index Copernicus*) (0,45 д. а.)
6. Капушак В. В. Процеси глобалізації в становленні економічних відносин в банківській системі національної економіки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія “Міжнародні економічні відносини та світове господарство”*. 2017. Вип. 11. С. 210–214. (Включено до міжнародної наукометричної бази *Index Copernicus*) (0,53 д. а.)
7. Капушак В. В. Фактори впливу на конкурентоспроможність банківського сектору на тлі кризових явищ національної економіки України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія “Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2017. Вип. 14. Ч. 1. С. 201–205. (Включено до міжнародної наукометричної бази *Index Copernicus*) (0,53 д. а.)

Стаття в зарубіжному виданні

8. Капушак В. В., Трохимець О. І. Визначення компонентів банківського сектору національної економіки. *Актуальные проблемы современности*. 2017. № 4 (18). С. 116–121. (0,5/0,3 д. а.)

Особистий внесок: розглянуто стан трансформаційних процесів банківського сектору національної економіки та окреслено його основні компоненти.

Матеріали конференцій

9. Капущак В. В. Особливості функціонування банківської системи України в сучасних умовах. *Сучасні проблеми модернізації та структурних трансформацій економіки України і регіонів* : тези доповідей Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 11 листопада 2015 р.). Запоріжжя, 2015. С. 171–172. (0,12 д. а.)
10. Капущак В. В. Особливості конкурентної політики в банківському секторі національної економіки. *Dezvoltarea sistemelor sociale și economice într-un mediu competitiv la nivel global* : conferință internațională științifico-practică (26 februar. 2016, Chișinău) / com. org.: O. Țicu (președinte) et al. Chișinău : S. n., 2016 (Editura Universitate de stat din Moldova). P. 49–50. (0,07 д. а.)
11. Капущак В. В. Визначення факторів впливу на конкурентоспроможність та управління банківським сектором національної економіки. *Менеджмент XXI століття: глобалізації ні виклики* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (11–12 травня 2017) : зб. наук. пр. Полтава : Сімон, 2017. С. 323–326. (0,15 д. а.)
12. Капущак В. В. Дестабілізуючі чинники банківського сектору під призвою економіко-політичних кризових явищ в національній економіці України. *Економічний розвиток держави та її соціальна стабільність* : матеріали Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. (11 травня 2017 р.). Полтава : ФОП Пусан А. Ф., 2017. Ч. 1. С. 96–98. (0,14 д. а.)
13. Капущак В. В. Шляхи розвитку інноваційності в банківському секторі України. *Актуальні проблеми зовнішньоекономічної та інноваційної діяльності в умовах інтеграційних та глобалізаційних процесів* : матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. науковців і студентів (м. Маріуполь, 23–25 листопада 2016 р.). Маріуполь : ДонДУУ, 2016. С. 207–211. (0,15 д. а.)
14. Капущак В. В. Вплив діяльності банків на економіку держави в кризових умовах. *Теоретична та практична концептуалізація розвитку фінансово-кредитних механізмів в умовах нової соціально-економічної реальності* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 25 березня 2016 р.) / Нац. ун-т ДПС України. Київ, 2016. С. 327–329. (0,14 д. а.)
15. Капущак В. В. Залучення інноваційних технологій автоматизації в бізнес процеси в банківському секторі України. *Формування ефективних механізмів державного управління та менеджменту в умовах економіки: теорія і практика* : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 18 листопада 2016 р.) / за ред. В. М. Огаренка, А. О. Монаєнка та ін. Запоріжжя : КПУ, 2016. С. 353–355. (0,09 д. а.)
16. Капущак В. В. Тенденции развития рынка финансовых услуг в условиях глобализации. *Наука и образование в современном мире* : материалы Междунар. науч.-практ. конф. Караганды : РИО “Болашак-Баспа”, 2017. Т. 5. С. 181–182. (0,12 д. а.)

АНОТАЦІЯ

Капущак В. В. Конкурентна політика в банківському секторі національної економіки. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Класичний приватний університет, Запоріжжя, 2018.

У роботі набули розвитку теоретичні засади шляхом уточнення сутності та змісту поняття “конкурентна політика в банківському секторі”. Систематизовано показники рейтингової оцінки конкурентоспроможності банківських установ національної економіки. Визначено взаємозв'язок умов функціонування й трансформації банківського сектору національної економіки за сучасної конкурентної політики.

Удосконалено методичний підхід до визначення інноваційно спроможної групи банків шляхом проведення кластерного аналізу. Розроблено факторну модель впливу валютного та інфляційного таргетування як інструментів монетарної політики національної економіки. Розвинуто концептуальну модель управління конкурентним потенціалом банківського сектору національної економіки. Вдосконалено механізм хеджування валютних ризиків у форматі конкурентної банківської стратегії.

Ключові слова: конкурентна політика, інформаційні технології, банківський сектор, банківське регулювання, інноваційні банківські продукти, автоматизація.

АННОТАЦІЯ

Капушак В. В. Конкурентная политика в банковском секторе национальной экономики. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.03 – экономика и управление национальным хозяйством. – Классический приватный университет, Запорожье, 2018.

В работе раскрыто сущность и содержание понятия “конкурентная политика в банковском секторе”. Исследована трансформация отношений банковского сектора в рамках национальной экономики. Определены проблемы, которые снижают эффективность экономической деятельности финансовых субъектов банковского сектора. Проанализировано современное состояние банковского сектора национальной экономики Украины.

Предложенная модель конкурентоспособности банковского сектора как один из возможных алгоритмов может стать компонентом формирования стратегии развития банковского сектора. Освещена глобализационная составляющая формирования состояния банковского сектора национальной экономики, которая была указана в модели глобализации банковского сектора национальной экономики. Предложена собственная система оценки банков. Изложены релевантность трансформационных процессов по определению новой банковской системы, где основным процессом является аккумуляция активов и консолидация банковского сектора. Проведен кластерный анализ банковского сектора национальной экономики и сформирована процентная доля финансовых показателей первой группы банков в финансовых результатах банковского сектора национальной экономики Украины в 2009–2016 гг.

Разработана факторная модель влияния монетарной политики Национального банка Украины в банковском секторе национальной экономики. Отмечено внедрение инновационных технологий в банковской деятельности как конкурентное

преимущество перед другими банковскими учреждениями в рамках национальной экономики. Разработана концептуальная модель управления конкурентоспособностью банковского сектора экономики. Предложен механизм хеджирования валютных рисков в банковском секторе национальной экономики.

Ключевые слова: конкурентная политика, информационные технологии, банковский сектор, банковское регулирование, инновационные банковские продукты, автоматизация.

SUMMARY

Kapushak V. V. Competitive policy in the banking sector of the national economy. – On the rights of the manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Economics, specialty 08.00.03 – Economics and Management of National Economy. – Classic Private University, Zaporizhzhia, 2018.

The essence of the concept of “competitor policy in the banking sector” is highlighted in the paper; the transformation of banking sector relations within the national economy is researched; Issues that reduce the efficiency of economic activity, financial actors of the banking sector are identified.

The banking sector competitiveness model is proposed as one of the possible algorithms that can become one of the components of banking sector development strategy formation; The globalization component concerning the formation of the banking sector of the national economy, which was indicated in the model of globalization of the banking sector of the national economy, was highlighted; proposed an own system of bank valuation, outlined the relevance of transformation processes, the definition of a new banking system, where the main process is the accumulation of assets and the consolidation of the banking sector; a cluster analysis of the banking sector of the national economy was conducted, the percentage of financial indicators of the first group of banks in the financial results of the banking sector of the national economy of Ukraine was formed from 2009 to 2016.

The factor model of influence of the monetary policy of the National Bank of Ukraine in the banking sector was developed; outlined the introduction of innovative technologies in banking as a competitive advantage over other banking institutions within the national economy; the conceptual model of competitiveness management of the banking sector of the economy is developed; the mechanism of hedging currency risks in the banking sector of the national economy is proposed.

Key words: competitor politics, information technologies, banking sector, banking regulation, innovative banking products, automation.

КАПУЩАК ВАЛЕНТИН ВОЛОДИМИРОВИЧ

**КОНКУРЕНТНА ПОЛІТИКА В БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ**

08.00.03 – економіка
та управління національним господарством

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Підписано до друку 16.11.2018.
Формат 60×84/16. Папір офсетний. Друк ризографний. Гарнітура Times.
Умовн.-друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9. Тираж 150 пр. Зам. № 40-18А.

Видавець та виготовлювач
Класичний приватний університет
69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70Б
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК, № 3321 від 25.11.2008 р.